

Nr 129

Av herr **Munktell m. fl.**, om lån åt Uppsala studentkår för uppförande och inredande av en studentmatsal.

Med stor förvåning och djup besvikelse har Uppsala studentkår måst konstatera, att Kungl. Maj:t icke heller i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att anvisa medel för uppförande av en studentmatsal i Uppsala.

Sedan mycket lång tid tillbaka har tillkomsten av en av studenterna själva driven matsal framstått som ett av de mest angelägna studentsociala önskemålen för uppsalastudenterna. Vid upprepade tillfällen, och senast genom underdåniga skrivelser 1952, 1954, 1955 och 1956, har studentkåren gjort framställningar om statsmedel för uppförande och inredande av en dylik matsal.

Med anledning av att 1954 års skrivelse icke föranledde någon Kungl. Maj:ts åtgärd, väcktes vid 1955 års riksdag två likalydande motioner, inom första kammaren av herr Eriksson och fru Hamrin-Thorell (I: 294) samt inom andra kammaren av herr Munktell m. fl. (II: 334), med hemställan, att 1955 års riksdag måtte utverka att Uppsala studentkår beviljas ett lån å 985 000 kronor för uppförande och inredande av en studentmatsal med ca 200 platser och kafélokal. Vid 1956 års riksdag väcktes åter i samma fråga två likalydande motioner, inom första kammaren av herr Osvald m. fl. (I: 248) samt inom andra kammaren av herr Munktell m. fl. (II: 399). Under tiden den 1 november 1954 till 1 september 1955 hade emellertid byggnadskostnadsindex stigit med 4,5 % enligt det officiella indextalet. Till följd härav hade den beräknade byggnadskostnaden för den planerade matsalen måst höjas med 45 000 kronor, och motionärerna hemställde därför, att 1956 års riksdag måtte anvisa ett lån å 1 030 000 kronor till Uppsala studentkår för uppförande och inredande av en studentmatsal med ca 200 platser och kafélokal.

I 1955 års motioner framhölls att »Uppsala studentkår är den enda större studentkår i landet, som saknar både en av studenterna själva driven och kontrollerad restaurang och egna förvaltnings- och expeditiionslokaler. Dessa brister har varit kännbara i över hundra år, och i likaledes över hundra år har studenterna i Uppsala arbetat på att avhjälpa dem. Trots att Uppsala framstått som pionjärstad vad beträffar det studentsociala arbetet, har detta pockande behov fått stå tillbaka vid en avvägning mellan olika studentsociala problem.» Främst har studentkårens resurser — såväl

ekonomiska som personella — tagits i anspråk för ett omfattande studentbostadsbyggande. Under de senaste åren har emellertid studentkårens roll som initiativtagare till och byggherre för ytterligare studentbostäder successivt övertagits av främst studentnationerna och särskilda studentbostadsstiftelser, och därmed har åter frågan om kårhus och konviktorium kunnat sättas främst på studentkårens arbetsprogram.

Beträffande Uppsala studentkårs trängande behov av lokaler framhölls i 1956 års motioner:

Uppsala studentkårs trängande behov av lokaler torde helt sakna motstycke bland landets övriga studentkårer. Den med hänsyn till de senaste årens kraftigt ökade studentantal växande administrationen och förvaltningen har medfört, att de av Uppsala universitet förhyrda kårlokalerna inte längre ens kan betraktas som en tillfredsställande nödlösning i avvaktan på bättre villkor.

Den för studentkårens verksamhet ytterligt besvärande lokalbristen har emellertid ytterligare skärpts sedan 1955. I början av år 1956 kunde studentkåren utöka sin verksamhet genom att anställa en studieombudsman. För att denne ombudsman skulle kunna få en arbetsplats inom studentkårens lokaler måste studentkårens tidningsredaktion överföras till för tillfället förhyrda lokaler. Under hösten 1956 har studentkåren meddelats, att dessa lokaler från och med innevarande vårtermins utgång icke längre kan uthyras till tidningsredaktionen. Någon annan tillfredsställande lokal för tidningen synes icke stå att få ens för en kortare tid.

Efter att ingående ha redogjort för studentkårens lokalförhållanden framhöll motionärerna år 1955: »Men än mera brydsam ter sig matsituationen för studenterna i Uppsala. Våren 1954 gjordes av sociologiska institutionen en utredning om uppsalastudenternas matvanor med speciell hänsyn till för konviktoriefrågan relevanta problem.

Av utredningen framgår att medelantalet mål lagad mat per dag för uppsalastudenten sjunkit kraftigt under de senaste åren, en utveckling som måste sättas i samband med de högt uppskruvade måltidspriserna och bristen på moderna och ändamålsenliga matställen i Uppsala. Utredningen visar också, att inte mindre än 53 % av de tillfrågade uteätande studenterna anser de höga matkostnaderna som den primärt restriktiva faktorn beträffande sina matvanor.»

Av en jämförelse i utredningen framgick vidare klart att genomsnittskostnaden per statligt naturastipendium var högre i Uppsala än på någon annan kårort i landet. Utredningen ansåg att detta huvudsakligen berodde på skillnader i matpriserna vid de av statsstipendienämnderna på respektive kårort godkända matställena. Utredningen framhöll vidare som påfallande, att kostnaderna var högst »i Uppsala, där studentkonviktorium helt saknas».

I sitt utlåtande över ifrågavarande motioner anförde statsutskottet bl. a.:

»Utskottet får med anledning av förevarande motioner erinra om att staten tillhandahåller kårlokaler för de studerande vid karolinska mediko-kirurgiska institutet, tandläkarhögskolorna, gymnastiska centralinstitutet, skogshögskolan, veterinärhögskolan och lantbrukshögskolan. Under fonden för låneunderstöd har vidare under senaste budgetåren anvisats investeringsanslag till ränte- och amorteringsfria lån åt Akademiska föreningen i Lund och åt tekniska högskolans i Stockholm studentkår för utbyggnad av respektive kårlokaler. För detta ändamål har vidare utskottet under närmast föregående punkt tillstyrkt anvisande av ett investeringsanslag till lån åt Chalmers tekniska högskolas studentkår.

Mot bakgrunden härav synes i princip även Uppsala studentkår böra kunna komma i åtnjutande av lån av statsmedel för ifrågavarande ändamål.

Studentkårens i motionerna omnämnda framställning i ämnet hösten 1954 är alltjämt beroende på Kungl. Maj:ts prövning. Med hänsyn härtill och då utskottet icke ansett sig böra i anledning av motionerna förorda något investeringsanslag för nästa budgetår synes det böra i första hand ankomma på Kungl. Maj:t att pröva frågan om möjligheterna att framdeles bereda utrymme för en kapitalinvestering för ändamålet.» Riksdagen följde utskottets förslag.

1956 års motionärer framhöll vidare: »Ehuru några medel således icke anvisades för budgetåret 1955/56, ansåg studentkåren likväl det vara nödvändigt att redan i början av vårterminen 1955 tillsätta en särskild byggnadskommitté att fullfölja det arbete, som dittills utförts av studentkårens konviktoriekommitté, vilken till huvudsaklig uppgift haft att verkställa den förberedande planeringen för uppförande av en studentmatsal.

Byggnadskommittén har genom egna utredningar erhållit bekräftelse på att de principiella lösningar för det planerade byggnadsprojektet, som den föregående konviktoriekommittén förordat, är realistiska och ändamålsenliga. Sålunda har byggnadskommittén genom förhandlingar med de kommunala myndigheterna funnit, att den planerade byggnadens förläggning i kvarteret Ubbo icke kommer att möta några hinder ur stadsplanesynpunkt. En driftekonomisk utredning rörande landets övriga studentmatsalar har vidare givit vid handen, att en matsal med den kapacitet, som tidigare föreslagits, ur lönsamhetssynpunkt måste anses synnerligen lämplig.»

Då det under våren 1955 visade sig, att frågan om en ny byggnad för administrationslokaler för Uppsala universitet hade mycket hög prioritet i universitetets utbyggnadsplan, och då man från både studentkårens och universitetets sida sedan lång tid tillbaka räknat med att denna byggnad måste förläggas till samma kvarter i vilket man planerat att uppföra kårhus och konviktorium, träffades under maj månad 1955 överenskommelse mellan Uppsala studentkår och Uppsala universitet, i detta ärende företrätt av kungl. byggnadsstyrelsen, om samgående i en gemensam arkitektpris-

tävling rörande bebyggelsen inom detta kvarter. Härvid eftersträvade man särskilt att få till stånd en samordnad planering för hela kvarteret och kunna tillvarata möjligheterna till gemensamma nyttigheter såsom panncentral, parkeringsplatser m. m. I juli 1955 kunde en inbjuden arkitektpristävling om Uppsala studentkårs och Uppsala universitets bebyggelse i kvarteret Ubbo utlysas. I motionerna 1956 framhölls beträffande arkitektpristävlingen bl. a.: »Tävlingsförslagen skall enligt programmet vara inlämnade senast den 1 februari 1956 och vara så utformade, att de kan läggas till grund för utförande. I tävlingsprogrammet påpekas särskilt att ansökan om statsanslag för konviktorielokalerna alltjämt ligger under Kungl. Maj:ts prövning, varför dessa lokaler bör utformas inom ramen för tidigare beräknade kostnader för den planerade studentmatsalen.»

I motionerna år 1956 redovisades vidare utförligt en av Uppsala studentkår under vårterminen 1955 företagen undersökning rörande måltidspriserna på de olika kårorterna i landet. Av denna undersökning framgick klart, att måltidspriserna i Uppsala väsentligt översteg dem på de övriga kårorterna gängse. I motionerna återgavs även en skrivelse, som statsstipendienämnden i Uppsala den 16 januari 1956 ingivit till garantilånenämnden. Av denna skrivelse framgick, att statsstipendienämnden i Uppsala per månad och statsstipendiat betalade ca 40 kronor mer än statsstipendienämnden i Stockholm för den s. k. kostförmånen. I Stockholm var inackorderingspriserna på Stockholms högskolas studentkårs restaurang 153 kronor och på tekniska högskolans studentkårs restaurang 147 kronor för två mål per dag under 30 dagar. I Uppsala var motsvarande kostnad 187 kronor. Med ledning av ovanstående siffror anförde motionärerna: »Under de nio månader, som stipendieåret varar, skulle således merkostnaden för statstipendienämnden i Uppsala per stipendiat bli ca 360 kronor. Då nämnden i Uppsala för läsåret 1955/56 delat ut 474 naturastipendier, kan vidare räknas ut att den totala merkostnaden uppgår till *över 170 000 kronor, d. v. s. att om matkostnaderna i Uppsala varit desamma som vid de båda studentmatsalarna i Stockholm, skulle med oförändrat stipendianslag för Uppsalas del ytterligare mellan 70 och 80 hela (kost och logi) statsstipendier ha kunnat delas ut* (kurs. här). Det är givet att betydelsen av smärre differenser i måltidspriserna ökar i samma takt som det statliga stipendiesystemet utbygges. Inför de upplysningar, som nu lämnats av statsstipendienämnden i Uppsala, synes man omöjliggen med hänvisning till statsfinansiella svårigheter kunna avvisa uppsalastudenternas begäran om statliga medel för ett konviktorium. Närmast till hands ligger snarare frågan, om statsmakterna har råd att icke anvisa medel för uppförande av en studentmatsal i Uppsala.

Det torde således icke längre råda den minsta tvekan om att studentsociala utredningen gjorde ett riktigt och väsentligt påpekande när den i sitt betänkande (SOU 1948: 42, sid. 199) framhöll, att »*en av studentmatsalar-*

nas främsta fördelar torde ligga däri, att de kunna verka prisreglerande eller prispressande, varigenom en eventuell statlig subvention i en eller annan form även kommer andra studerande till godo än dem, som intaga sina måltider på konviktoriet (kurs. här). Detta gäller givetvis i första hand universitetsstäderna, där studenterna huvudsakligen betjänas av smärre matställen av jämförlig karaktär med en av studentorganisationerna förvaltad matservering. Det torde t. ex. vara odisputabelt, att Lunds studentkårs konviktorium spelat en avsevärd roll såsom regulator för matpriserna i Lund. Otvivelaktigt skulle ett konviktorium i Uppsala komma att få en liknande betydelse ».

Under 1956 har förskjutningar inträtt beträffande inackorderingspriserna. Enligt uppgifter från statsstipendienämnderna i Uppsala och Stockholm är för närvarande merkostnaden i Uppsala per stipendiat och månad ca 20 kronor. Då emellertid det statliga stipendiestödet kunnat utbyggas så att statsstipendienämnden i Uppsala för läsåret 1956/57 kunnat dela ut 677 stipendier uppgår dock med begagnande av samma beräkningsmetod som i 1956 års motioner *den totala merkostnaden för Uppsala till ca 130 000 kronor, vilket belopp motsvarar 50 till 60 hela statsstipendier omfattande kost och logi*. Man har alltså även i år all anledning att ställa frågan, »om statsmakterna har råd att icke anvisa medel för uppförande av en studentmatsal i Uppsala».

Under de senaste åren har ett flertal utredningar angående studentantalets sannolika utveckling under tiden intill 1970 publicerats. Härom framhölls i 1956 års motioner: »Samtliga prognoser pekar på att antalet studerande vid universitet och högskolor under den närmaste tioårsperioden kommer att stiga med 50—100 %. För att planlägga den högre undervisningen och planera den upprustning av de högre undervisningsanstalterna, som erfordras för att de väntade stora studentkullarna skall kunna beredas tillfredsställande högskoleutbildning, har 1955 års universitetsutredning tillsatts. Det är med glädje man från alla håll konstaterat ett stigande intresse från statsmakternas sida för den högre utbildningens utbyggnad och effektivisering. Det måste dock anses vara ett oavvisligt krav, att det jämsides med den erforderliga förstärkningen av institutioner och undervisningsresurser också företas en upprustning av de studentsociala stödåtgärderna. I synnerhet när dessa åtgärder innebär omfattande byggenkap, är det väsentligt att planeringen sker i god tid.»

I en skrivelse till Konungen angående åtgärder för att få till stånd ytterligare studentbostäder har 1955 års universitetsutredning sagt bl. a. följande rörande den beräknade tillströmningen av studenter till universitet och högskolor: »Emellertid har universitetsutredningen kommit till den uppfattningen, att man måste räkna med att det totala antalet universitets- och högskolestuderande kommer att stiga från icke fullt 23 000 år 1955

till drygt 40 000 år 1965, varefter skulle följa en period av fortsatt expansion, som kan bli mer eller mindre stark, i varje fall fram till 1970-talets första år, och ingenting talar nu för att man därefter har att vänta någon tillbakagång. — Universitetsutredningen har sålunda måst inrikta sitt arbete på att föreslå åtgärder, varigenom universiteten och högskolorna redan inom de närmaste tio åren skulle ges en fördubblad utbildningskapacitet, en kapacitet som under åren efter år 1965 troligen kommer att behöva ytterligare ökas . . . En universitetsupprustning i fråga om lärarkrafter och undervisningslokaler för ett dubbelt så stort antal studerande blir helt naturligt meningslös eller från början misslyckad, om tillströmningen till de högre läroanstalterna hålles tillbaka till följd av brist på bostäder för de studerande.» Det kan även fastslås att en upprustning vore en orimlighet om icke de studerandes måltidsförhållanden samtidigt löses på ett tillfredsställande sätt.

I sitt utlåtande över 1956 års motioner anförde statsutskottet bl. a. följande: »Kungl. Maj:t har icke för innevarande års riksdag framlagt något förslag i ämnet. *Utskottet anser sig böra i anledning av det nu i motionerna I: 248 och II: 399 gjorda yrkandet understryka vikten av att vitala studentsociala behov — vartill förevarande fråga hör — bli tillgodosedda genom insatser från statens sida. Uppsalastudenternas situation beträffande måltidsförhållandena är såsom i motionerna ingående belysts uppenbarligen prekär, och svårigheterna på området komma utan tvivel att ytterligare accentueras genom den successivt ökade tillströmning av studerande till universitetet, som är att emotse under den närmaste tioårsperioden. Åtgärder synas därför utskottet vara av nöden i syfte att möjliggöra för Uppsala studentkår att inom snar framtid realisera föreliggande byggnadsprojekt. Detta synes utskottet kunna ske om staten lämnar erforderligt lån för ändamålet för budgetåret 1957/58. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t vid budgetberedningen instundande höst tager förevarande lånefråga under förnyad omprövning, så att förslag i ämnet kan föreläggas 1957 års riksdag.*

Av den ståndpunkt, utskottet sålunda intagit, följer att utskottet icke finner sig böra tillstyrka bifall till det i motionerna I: 248 och II: 96 framställda yrkandet. *Utskottet förordar emellertid att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t giver till känna vad utskottet ovan anfört.*

Utskottet hemställer alltså,

- a) att motionerna I: 248 och II: 399 icke må av riksdagen bifallas;
- b) att riksdagen må i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört.» (Kurs. här.)

Riksdagen följde utskottets förslag.

Under våren och hösten 1956 har det segrande förslaget i den inbjudna arkitektpristävlingen rörande den planerade bebyggelsen av kvarteret Ubbo varit föremål för överarbetning och justering. Vid den granskning av studentmatsalslokalerna som förekommit har det visat sig möjligt att inom den tidigare fastlagda ramen för de föreslagna utrymmena öka serveringskapaciteten från cirka 200 till cirka 260 samtidigt spisande gäster. Dessutom har visats, att den föreslagna utformningen av ekonomiutrymmena är sådan, att de utan kostnadskrävande omdisponeringar kan tåla en väsentligt utökad kapacitet. De för en dylik ökning erforderliga utrymmena kan disponeras inom de i kårhuset planerade reservutrymmena. Vidare har en sådan planlösning valts, att man utan större ingrepp skulle kunna ansluta den till en eventuell framtida utvidgning av studentmatsalen.

I sin underdåniga framställning år 1955 räknade studentkåren med en byggnadskostnad för den planerade matsalen på minst 1 030 000 kronor. Sedan det i arkitektpristävlingen segrande förslaget blivit föremål för så noggranna kostnadsberäkningar som möjligt, måste studentkåren nu räkna med en byggnadskostnad för den planerade matsalen på minst 1 280 000 kronor. Det förtjänar härvid att understrykas, att kostnadsökningen icke till någon del beror på att det i tidigare framställningar angivna programmet utvidgats, utan bl. a. på att byggnadskostnaderna stigit med ca 5 procent under tiden juli 1955—juli 1956 och på att den nu gjorda kostnadsberäkningen grundar sig på fullständigare ritningar och handlingar än vad som tidigare stått studentkåren till buds. Med hänsyn till de rådande kreditrestriktionerna har studentkåren vidare ansett det synnerligen angeläget, att kostnadsberäkningen uppgjordes så exakt och noggrant, att den icke skulle innehålla någon post, vilken vid ett utförande av byggenskapen måste överskridas.

På grund av vad ovan anförts hemställas,

att 1957 års riksdag måtte anvisa ett lån å 1 280 000 kronor till Uppsala studentkår för uppförande och inredande av en studentmatsal med cirka 260 platser och kafélokal.

Stockholm den 24 januari 1957

Henrik Munktell

Edvin Jacobsson
i Toba

Eivor Wallin

John Lundberg